

Doctoral Research
Докторантски изследвания

АНАЛИЗИРАНЕ НАГЛАСАТА ЗА ИЗПОЛЗВАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНА ИНТЕРАКТИВНА МУЛТИМЕДИЯ ПРИ ЧУЖДООЕЗИКОВОТО ОБУЧЕНИЕ

Десислава Баева
Русенски университет „Ангел Кънчев“

Резюме. Изследването е мотивирано от посочената основна цел в Националната програма *Информационни и комуникационни технологии (ИКТ) в образованието*, разработена от МОН, тъй като успешната ИКТ модернизация на образованието включва не само е-обучение, но и подходящо електронно съдържание, което да осигури качествен учебен процес. Извършен е обзор на теоретичните постановки и анализ на актуалното състояние на проблема и е предложена уеббазирана платформа за обучение по български език като чужд за първите две нива според Европейската езикова рамка. Изследвана е мотивацията на преподаващите чужд език и нагласата на учещите да използват интерактивната медия в учебния процес по чужд език.

Keywords: blended learning, web-based learning, foreign language learning

Навлизането на компютърната техника в образованието, бизнеса и бита дава повод на специалистите да потърсят нейното приложение и при чуждоезиковото обучение. Наблюденията върху развитието на начините на обучение през последните десетилетия сочат, че независимо от потенциалните възможности на електронните технологии за революционно трансформиране на обучението доминиращият модел в света все още не се е променил съществено. Възпроизвеждането на лекциите в уебсреда, комбинирано с автоматизирани версии на тестове за установяване нивото на запаметяване на определен учебен материал, все още е популярен пример за интегриране технологиите в обучението. Разпространена практика е голяма част от приложенията на интернет в обучението да се свързват с автоматизирането на вече съществуващи педагогически практики по начин, който изглежда съвременен, но в същото време е изключително поглъщащо време и скъп, и който само репродуцира учебното съдържание.

Експертите са на мнение, че в средносрочен план учителите и учещите се ще използват все повече образователни ресурси със свободен достъп и

хибридни форми на обучение, съчетаващи физическата и виртуалната среда на учене. Обучението и оценяването онлайн ще отбележат съществено развитие. Очертава се в близките две-три години изчисленията в облак и таблетите да бъдат широко разпространени в цяла Европа, а компютърните игри да се превърнат в неразделна част от преподаването. Освен това мобилните устройства, като смартфоните и таблетите, ще се превърнат във все по-полезни инструменти за учене¹⁾.

Много специалисти признават, че базираното на компютърни технологии езиково обучение спомага за развитието на различни умения, тъй като софтуерът може да предостави на учещия нагледни примери за използване на специфични стратегии; че компютрите играят съществена роля като среда за развитие на специфични и общи езикови и учебни умения – те могат не само да моделират уменията, но и да предоставят средства, с които обучаваните да практикуват и подобряват знанията си (Pennington, 1996: 10). Съвременните методически принципи изискват още при разработването си програмата да е фокусирана върху нуждите и характеристиките на учещите; самите обучаеми със своите индивидуални характеристики да са централната фигура при изграждането на софтуера; да бъдат разработени подходящи стратегии за ефективно самостоятелно обучение, насочени към това обучаваните да разберат как да учат самостоятелно, да осъзнаят необходимостта от този процес.

Все още много автори приемат, че учащите самостоятелно (с помощта на ИКТ) са в условията на традиционно обучение и сами могат да избират единствено как да учат в рамките на учебното съдържание, докато идеята за учене чрез саморегулация застъпва тезата, че учещият е свободен сам да вземе решение какво, кога, къде и как да учи (Weinert, 1996).

Безспорен факт е, че на пазара не липсват софтуерни продукти, но много от тях са лишени от образователна стойност. За целта е нужна компетентност относно критериите за оценяване на образователен софтуер, които стоят в основата на успешната и ползотворна работа. Поради това е нужна задълбочена преценка относно: *съдържанието, леснотата на използване, функционалността, представянето, документацията и поддръжката*²⁾. Всеки от тези критерии се декомпозира на множество показатели, които подпомагат обучавания при оценката на образователния софтуерен продукт. Мотивирането, въвеждането и усвояването на учебното съдържание се извършва в процеса на решаване системата от подходящи задачи.

За съжаление, все още работата по формиране на звукова култура за неродните фонемни (като част от обучението по чужд език) в училищата и университетите в нашата страна не е обезпечено с подходящи софтуерни продукти с актуално съдържание. Извършеният обзор на теоретичните постановки и анализът на състоянието на проблема доказват, че е необходимо създаване на **уеббазирана мултимедийна компютърна среда**, която да бъде интегрирана

в процеса на обучение по чужд език. Тя трябва да отговаря на поставените изисквания за качествен софтуер и да бъде съобразена с разглежданите теоретични парадигми за учене. Избраният модел на дизайна на обучение и видовете упражнения е необходимо да доказват своята практичност при развитието на чуждоезиков речев слух.

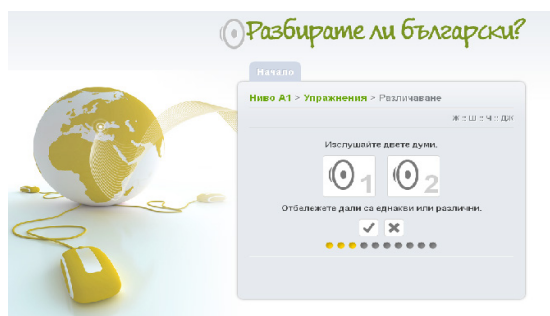
Новаторска инициатива при чуждоезиковото обучение е насочването на усилията към: създаване софтуерна система от интерактивни езикови задачи, които да се използват като допълнение към съществуващите в страната учебни материали за обучение по чужд език; предоставяне на възможно най-голям брой потребители лесен достъп до богат набор от интерактивни езикови задачи, чрез които се формира и развива звуковата им култура; даване възможности за самостоятелна работа за развитие на речевия слух у чужденците, изучаващи български език в начален етап на обучение, на деца с логопедични проблеми, на страдащи от сензорна афазия и др.

Настоящото изследване е мотивирано и от посочената основна цел в Националната програма *Информационни и комуникационни технологии (ИКТ) в образованието*³⁾, разработена от МОН, защото успешната ИКТ модернизация на образованието включва не само осигуряването на достъп до някакви учебни материали, но и въвеждане на подходящо електронно съдържание, което все още се явява бариера за осъществяване на качествен учебен процес в страната.

Истина е, че образователната реформа в България отделя съществено внимание на чуждоезиковото обучение и го свързва с въвеждането на нови стандарти и методически постановки за преподаване на език в Европа и света чрез усвояване на нови езикови знания и умения с помощта на ИКТ базирани концепции и технологии, които осигуряват подходящо интерактивно дигитално съдържание, но засега това е предимно в теоретичен план. Желанието за полагане основите и създаване на допускаща неограничено развитие система за обучение чрез интегрирането на ИКТ в образованието присъстваше и в разработените от МОН *Национална програма за развитието на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка (2006 – 2015)* и *Програма за развитие на образованието, науката и младежките политики в България (2009 – 2013)*⁴⁾, но все още обучението по формиране звукова култура за неродните фонеме (като част от обучението по чужд език) в училищата и университетите в страната не е обезпечено чрез подходящи софтуерни продукти с адекватно съдържание, които да подпомагат развитието на чуждоезиков речев слух. Направеното проучване на предлаганите дигитални образователни продукти (за формиране и развитие на чуждоезиков речев слух) на българския пазар установи, че към момента в системата на българското образование няма подобни софтуерни решения.

Никой не оспорва факта, че причина за липсата на подобно електронно съдържание е слабото разработване на проблема за речевия слух в българската научна лингвистика и че подценяването на фонетичната работа (т.е. пренебрегването на езиковите задачи за формиране и развитие на фонематичния слух в учебниците по чужд език в страната) води до неразбиране от страна на преподавателите по език на фундаменталната роля на речевия слух (и в частност на фонематичния слух) при развитието на всички видове речева дейност – аудирание, говорене, четене и писане. Неотложна е необходимостта да бъде предложена **уеббазирана платформа за обучение по български език като чужд** за всички нива според Европейската езикова рамка⁵⁾.

В действителност има създадена софтуерна система от упражнения за развитие на речевия слух (Баева, 2013). Това е софтуерен пакет от фонетични упражнения, популяризиран с името „Разбирате ли български“ (фигура 1).

Фигура 1. Работен екран на „Разбирате ли български“

„Разбирате ли български“ е приложен софтуер, предназначен и за работа в клас и за самостоятелна подготовка. Той осигурява платформа за системно и последователно развиване на звукова култура за българската реч – без ограничение във времето и мястото, така че обучаваните да могат да се упражняват и да експериментират със свое собствено темпо.

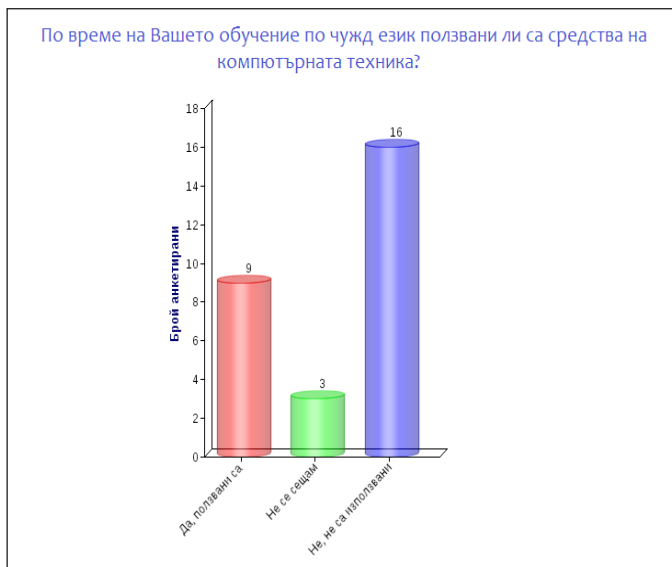
Създаденият софтуерен пакет може да бъде доразвит и обогатен и с други фонетични упражнения, които пряко да кореспондират с вече направените. Използван за работа по време на учебния процес или като самостоятелно учебно помагало, софтуерният продукт съдейства за по-качественото и полесното усвояване на българския език като чужд. Упражненията са систематизирани по степента на тяхната сложност – от по-леки към по-трудни. Тяхната последователност е методически препоръчителна, но не е задължителна. Всеки обучаван може сам да прецени групата упражнения, които иска да използва, и да ги стартира, без преди това задължително да е преминал през по-ниските нива на обучение.

Съществуването на приложен софтуер не е достатъчно, за да запълни празнината при обучението по чужд език, затова е необходима и **мотивация** у преподаващите да го използват в работата си и **нагласа** на учещите да използват интерактивната медия при подготовката си по чужд език.

За да се установи доколко обучавани и обучители имат нагласа да използват интерактивна мултимедия, бе проведена речева практика и анкетно проучване.

Изследваните лица бяха поканени в компютърен кабинет и без да осъзнават проверителния характер на урока, изпълниха интерактивната система упражнения. Обяснено им бе как да ползват софтуерния продукт самостоятелно; дадени им бяха интернет адресът и паролата на продукта и бяха поощрени самостоятелно да работят с интерактивните упражнения. След това с тях бяха проведени и свободни разговори.

По време на речевата практика бе изследвана вътрешната им мотивация за използване средствата на приложния софтуер при изучаването на български език като чужд. От въпроса „При досегашното ви обучение по чужд език използвани ли са средства на компютърната техника?“ стана ясно, че по-голямата част (59,26%) не са били обучавани с интегриране на компютърна техника, 11,11% не се сещат и само на 29,63% са им пускали записи на касетофон или са ползвали дискове, приложени към учебни помагала (фигура 2).

Фигура 2. Нагласа за обучение по чужд език с интегриране на компютърна техника

Въз основа на тези отговори изследваните лица бяха разделени на две групи: първата – по време на обучението по чужд език учителите им са ползвали компютърна техника; втората – при обучението им не е използвана интерактивна мултимедия.

За да се провери нагласата на изследваните лица да бъде интегриран компютърът като допълнителен медиатор в учебния процес, бе зададен въпросът: „При бъдещо обучение по чужд език намирате ли за полезно използването на образователен софтуер?“. От фигура 3 става ясно, че у обучаваните, при които по време на учебен процес е използван софтуерен продукт, вътрешната мотивация е много по-висока, отколкото у учещите от втората група.

Съществена трудност при анкетирането е постигането на пълна възвращаемост, което се обяснява с доброволния характер на участието. В анкетното проучване бяха включени и чуждестранни студенти от подготвителния курс по български език на Русенския университет „А. Кънчев“, учебна 2014/2015 година.

За постигане на максимална достоверност и искреност при попълване на данните анкетите са анонимни и доброволни. Анкетираните не са длъжни да дават мнение по всички въпроси. Въпросите в анкетите са съставени така, че да бъде извлечена обективна информация за процесите, дейностите и лицата – обект на анкетирането.

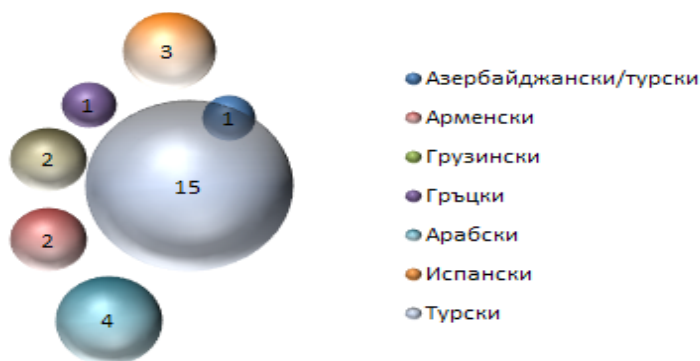
Анкетният лист съдържа следните реквизити:

- име на анкетата: „Оценка на образователен софтуер „Разбирате ли български“;
- въпроси с фиксиран отговор (алтернативни въпроси), касаещи основно личните данни на анкетираните и техните нагласи;
- въпроси с отговори Ликертов тип;
- въпроси с отворен отговор.

Въпросите са разделени на четири основни групи: първата група съдържа въпроси, отнасящи се до демографски и персонални данни – пол, академично положение; втората група – въпроси, свързани с мотивацията на учещите да използват образователен софтуер по време на изучаването на български език; третата група – въпроси, касаещи отношението на анкетираните към организацията и интерфейса на софтуерния продукт; четвъртата група въпроси провокира информация за приложимостта на софтуерната система.

Важно е да се подчертае, че подреждането на въпросите в определения ред отразява не толкова йерархията на тяхната значимост, колкото има за цел най-вече постигането на целенасочено, смислено и резултатно структуриране на комуникацията с обучавания с цел придобиване на най-добро предразположение от страна на участващите при навлизане в дълбочина на проблематиката и получаване на най-адекватни полезни обратни данни. В настоящото изследване акцентът е върху втората група.

Представени чрез диаграма на Вен, групите изследвани чужденци са следните (фигура 3):

Фигура 3. Диаграма на Вен за групите изследвани лица според майчиния език

И при учителите, и при обучаваните още първите опити за интегриране на компютъра като допълнителен медиатор в учебния процес провокираха продължителна дискусия, тъй като през последните няколко години се наблюдава промяна в нагласите на изследваните лица по този въпрос. Докато в началото се забелязваше ентузиазъм за възможностите на техническия прогрес, то през последните години се появили противоположности: в дадени среди се усеща имплицитно отношение към използването на ИКТ, а на места пък съвсем експлицитно отношение у обучавашите относно компютъра като втори медиатор. Въпрос 7 на анкетата анализира именно тези нагласи у обучаваните. На въпроса дали обучаваните самостоятелно биха използвали образователен софтуер за подпомагане процеса на обучение по български език като чужд, респондентите са отговорили по следния начин: *Да, бих използвал* – 68%; *Не, не считам за необходимо* – 7 % ; *Нямам мнение* – 25 %. В графичен вид отговорите са представени с фигура 4.

Този резултат е твърде интересен и провокативен за анализ, защото изключително ниският процент на анкетирувани, които считат, че не е необходимо използването на компютърна техника при чуждоезиковото им обучение, показва, че потенциалните потребители на софтуерната система са или мотивирани, или недостатъчно заинтересовани, респективно неинформирани, за да имат собствено мнение. Това налага насочване вниманието към този аспект за системно прилагане на софтуерни интерактивни разработки с цел промяна на нагласите у обучаваните, за да се постигне доближаване до стандартите на обучение в развитите страни и да се отговори на изискванията на Европейския съвет за културно сътрудничество.

Фигура 4. Нагласа на анкетираните за самостоятелно използване на образователен софтуер

Резултатите от настоящото изследване позволяват да се направят следните **изводи** за целесъобразността от интегриране средствата на приложния софтуер за интензифициране чуждоезиковото обучение.

1. През последните две десетилетия персоналният компютър навлезе в сферата на образованието стихийно и интуитивно – в зависимост от мотивацията и възможностите за използването му от дадения преподавател. Често пъти няма подготвена научнообоснована методика за неговото използване за конкретните цели на обучението. Преките ни наблюдения и изследваните литературни източници показват, че в областта на приложението на персонални компютри в обучението въобще и по-точно в чуждоезиковото обучение има значителни празнини. Твърде непълни и недостатъчно ясни са познанията по въпросите за влиянието на тази техника върху усвояването на езика цел и за начините на прилагането ѝ в съчетание с други учебни технически средства. От друга страна, при възрастните обучавани се наблюдава повишена мотивация и засилен интерес към възможностите за интензифициране усвояването на друг език чрез изпълнение на езикови упражнения и към автономно усъвършенстване на комуникативната компетентност чрез средствата на компютърната техника.

2. С настоящото проучване се потвърди предположението, че всички изследвани лица показват висока степен на отговорност и съпричастност, демонстрирайки ясно желанието си да работят с предложената им уеббазирана софтуерна система от упражнения за развитие на фонематичния им слух и самостоятелно да се упражняват, за да се изгради у тях правилен слухов образ за всяка българска фонема и правилно отношение към фонемите като смисло-различителни и словостроителни елементи.

Резултатите от анкетата, интервютата и наблюдението насочват към следните **идеи** за развитие:

1. Редно е да се помисли и за създаване на условия при чуждоезиковото обучение в нашата страна да могат да се използват специализирани сайтове в интернет с набори от упражнения за всички езикови равнища (без да се пренебрегва фонетичното).

2. Очертава се тенденция обучаваните да залагат повече на когнитивните, отколкото на метакогнитивните стратегии в ученето. Това дава почва на преподавателите да използват компютризирани модели, с които да се набляга повече на разнообразяването на стратегиите, за да се повиши мотивацията на обучаваните и оттам – успехът им.

3. Налага се и необходимостта да се работи върху нагласата на обучаваните да използват помощта на персоналния компютър за самостоятелна работа при изучаване на чужд език.

4. Софтуерни продукти от рода на „Разбирате ли български“ може да се използват като ефективни инструменти за преподаване и самостоятелна подготовка. Дадена уеббазирана платформа за обучение по български език като чужд би била полезен инструмент и за преподавателите като средство, подпомагащо и разнообразяващо тяхната работа в ранните етапи на обучение, и би интензифицирала учебния процес, което е от особена важност в съвременната динамична и бързо развиваща се епоха. Всичко това е в съзвучие и с провежданата в България образователна реформа, в която се отделя съществено внимание на чуждоезиковото обучение и където се препоръчва въвеждане на нови стандарти и методически постановки за преподаване на език в Европа и света, а именно: *усвояване на нови езикови знания и умения чрез използване на информационни и компютърни технологии, базирани концепции и технологии, които осигуряват подходящо интерактивно дигитално съдържание*. С оглед на това следва да се отбележи, че осъвременяването на учебното съдържание, учебните планове и програми е свързано не само с предлагането на възможности за непрекъснато надграждане на знания и умения с оглед максимално развитие на потенциала на всеки учещ, но и с предоставянето на електронни образователни ресурси, които да обогатяват традиционното обучение в клас чрез създаване възможност за самостоятелна дейност за извънкласна работа и допълващо обучение.

БЕЛЕЖКИ

1. Horizon report Europe – 2014, school edition.
2. Концепция (2011). Концепция за въвеждане на информационните и комуникационните технологии в системата на училищното образование през

следващите 5 години (авт. колектив А. Смрикаров, А. Иванова), Русенски университет.

3. Приложение № 5 към т. 2 от Националната програма „ИКТ в образованието“, с.1 – http://www.minedu.government.bg/opencms/opencms/left_menu/jointprojects
4. http://www.minedu.government.bg/left_menu/documents/strategies/nac_programa.html
5. Обща европейска рамка 2001: Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment, Council for Cultural Co-operation, Educational Committee, Modern Languages Division, Strasbourg, Council of Europe 2001, published by Cambridge University Press, 1st edn., 2001.
6. Baeva, D. (2013). Learning theories in computer-assisted foreign language acquisition. IN: Инновации и современные технологии в системе образования. Материалы III международной научно-практической конференции 20 – 21 февраля 2013 года, Прага, V ě decko vydavatelsk é centrum “Socios é ra – CZ”, 2013., 2013, pp. 139 – 144, ISBN 978-80-87786.

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

- Kremenska, A. (2011). *Uebbazirano obuchenie po chuzhd ezik*. Sofiya: izdatelstvo „Iztok-Zapad“ [Кременска, А. (2011). *Уеббазирано обучение по чужд език*. София: издателство „Исток-Запад“].
- Pennington, M.C. (1996). The road ahead. A forward-looking view of computers in language learning, *CALL*. vol. 4, 3 – 19.
- Peycheva-Forsayt, R. (2010). Elektronnoto obuchenie – teoriya, praktika, aspekti na pedagogicheski dizayn. *Spisanie na Sofiyskiya universitet za elektronno obuchenie*, 1. [Пейчева-Форсайт, Р. (2010). Електронното обучение – теория, практика, аспекти на педагогически дизайн. *Списание на Софийския университет за електронно обучение*, 1].
- Weinert, F.E. (1996). Für und Wider die „neuen Lerntheorien“ als Grundlage pädagogisch-psychologischer Forschung. *Zeitschrift für pädagogische Psychologie*, 10 (1), 1 – 12.

ANALYSIS OF THE ATTITUDE FOR USING COMMON EDUCATIONAL INTERACTIVE MULTIMEDIA IN FOREIGN LANGUAGE TRAINING

Abstract. This study was motivated by the fundamental objective of the National program information and communication technology (ICT) in education, developed by the Ministry of Education. A successful ICT

modernization of education includes not only e-learning, but also suitable electronic content to provide quality education. A review of the theoretical analysis of the current status of the problem was conducted and followed by a proposal for web-based platform for teaching Bulgarian as a foreign language for the first two levels according to the Common European Framework. The motivation of teaching foreign language and attitudes of learners to use interactive media in the learning process of a foreign language was investigated and analyzed.

✉ **Mrs. Desislava Baeva, Assist. Prof., PhD student**
Department of Informatics and Information Technologies
Faculty of Natural Sciences and Education
„Angel Kanchev“ University of Ruse
Ruse, Bulgaria
E-mail: dbaeva@uni-ruse.bg